

<https://vkp.ua/publication/persha-sudova-praktika-u-spravakh-pro-neplatospromozhnist-fizichnikh-osib-pers> (дата звернення 26.04.2021)

5. Процедура банкрутства фізичних осіб. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%B4%D1%83%D1%80%D0%B0_%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%80%D1%83%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D1%84%D1%96%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1 (дата звернення 15.04.2021).
6. Бондарчук О. Банкрутство фізичної особи через карантин: як позбавитися боргів. URL: https://biz.ligazakon.net/analitics/195155_bankrutstvo-fzichno-osobi-cherez-karantin-yak-pozbavitisa-borgalitycs/195155_bankrutstvo-fzichno-osobi-cherez-karantin-yak-pozbavitisa-borg (дата звернення 17.04.2021).
7. Національна Асоціація Адвокатів України – Банкрутство фізичних осіб: кому і для чого воно потрібно. URL: <https://unba.org.ua/publications/4319-bankrutstvo-fizichnih-osib-komu-i-dlya-chogo-vono-potribno.html> (дата звернення 16.04.2021).

Ключові слова: боржник, банкрут, фізична особа – банкрут, неплатоспроможність, грошові зобов'язання, мораторій, відновлення платоспроможності.

Ключевые слова: должник, банкрот, физическое лицо – банкрот, неплатежеспособность, денежные обязательства, мораторий, восстановление платежеспособности.

Key words: debtor, bankrupt, individual – bankrupt, insolvency, monetary obligations, moratorium, restoration of solvency.

ДАНИЛЬЧЕНКО ОЛЕНА ВАЛЕНТИНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
старший викладач кафедри загальнотеоретичної, конституційної
та цивілістичної юриспруденції Миколаївського інституту права*

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО СУБ'ЄКТИВНОГО ПРАВА

Питання захисту суб'єктивних прав є важливим для будь-якої демократичної правової держави, одною із ознак цивілізованості країни є додержання прав і законних інтересів людини і громадянина.

Цивільне законодавство України визначає відшкодування моральної шкоди як один із способів захисту порушеного суб'єктивного права. Цей спосіб з'явився в цивілістиці України відносно недавно. Тож не дивно, що залишається багато питань, що потребують теоретичного обґрунтування і визначення.

Окремі аспекти щодо визначення поняття, розміру і способу відшкодування моральної шкоди (немайнової шкоди) досліджувалися в роботах таких вчених як С.Волкова, М. Галянтича, І.Забари, Л.Корчевної, В. Паліюка, В.Примака, Р.Стефанчука, С.Шимона, Р.Шишки та інших. Проте в науці відсутній комплексний підхід щодо цих понять

та судові рішення свідчать про різні підходи суддів щодо відшкодування моральної шкоди.

Цивільний кодекс України не розкриває саме поняття «моральна шкода», проте в ст.23 визначає у чому може полягати моральна шкода: у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку зі знищенням чи пошкодженням її майна; у приниженні честі й гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи [1].

Визначити поняття спробував Верховний Суд України – «під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб» [2].

Підставою для звернення до суду фізичних та юридичних осіб з позовом про відшкодування моральної шкоди є порушення суб'єктивного цивільного права особи, як матеріального так і нематеріального. Не можна не погодитися з думкою В. Примака, що відшкодування моральної шкоди є універсальним засобом цивільно-правового захисту, який може бути застосований у разі заподіяння особі немайнових втрат внаслідок первісного порушення її як абсолютних, так і відносних (включно з договірними), не лише немайнових, а й майнових суб'єктивних цивільних прав – причому незалежно від того, сталося це у результаті порушення цивільних, інших приватноправових, чи навіть публічно-правових відносин [3,с.175].

Не існує презумпції моральної шкоди, позивач повинен обґрунтувати свою позицію щодо правопорушення що призвело до немайнових втрат, моральної шкоди (у чому вона виражається), вини заподіювача, способу та розміру відшкодування.

Законодавець не встановлює ні мінімального, ні максимального розміру компенсації, вважаємо, це виправданим. Суд при визначенні розміру відшкодування повинен керуватися засадами розумності та справедливості. Приймаючи рішення суду необхідно оцінити і тяжкість правопорушення, і стан здоров'я особи, інші негативні наслідки (тривалість та глибину її психічних і фізичних страждань, порушення звичних соціальних зв'язків, неможливість працювати взагалі чи на попередньому місці роботи, крах кар'єри, необхідність змінити місце проживання, тощо).

За загальним правилом моральна шкода відшкодовується одноразово, проте в законодавстві можуть передбачатися випадки стягнення її періодичними платежами. Так ст.1168 ЦК визначає, що моральна шкода, завдана каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я може відшкодовуватися шляхом здійснення щомісячних платежів [1].

Метою захисту будь-якого порушеного права є його поновлення, проте у випадку розгляду судом позовів про відшкодування моральної шкоди це є неможливим. Так неможливим є поновлення порушеного права на приватність життя особи, знищення речі, що дорога як

пам'ять про близьку людину, незаконне притягнення до відповідальності і перебування в слідчому ізоляторі чи місцях позбавлення волі, у цьому разі відшкодування моральної шкоди дозволяє тільки пом'якшити страждання потерпілої особи, що напряду пов'язані з протиправними діями чи бездіяльністю винних осіб, це відшкодування носить частковий характер.

Визначення моральної шкоди через страждання особи зачіпають духовну сферу життя особи, її психо-фізичну природу (а вона у кожного різна). Як стверджує В.Паліюк поняття «страждання» означає, що дії заподіювача цієї шкоди повинні знайти своє відображення у свідомості потерпілого, які миттєво оцінюються свідомістю і викликають певну психічну реакцію [4, с.59]. Який ступінь страждань в тому чи іншому випадку зазнала особа від протиправних дій, чи є причинно-наслідковий зв'язок між правопорушення і немайновими збитками не проста задача суду. Вбачається, що допомогти у цьому питанні могли би висновки психологічної експертизи.

Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування.

Якщо до прийняття Цивільного кодексу України відшкодування моральної шкоди було можливо тоді, коли це прямо визначалося в законі, то аналіз діючого законодавства і судової практики дає нам підстави зробити висновок, що відшкодування моральної шкоди є самостійним способом захисту особистих немайнових прав і може застосовуватися субсідіарно у випадку захисту майнових прав, наприклад права власності, поряд з такими способами як віндикація, негативний позов, тощо.

Список використаної літератури:

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44, ст.356.
2. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової шкоди): Постанова Пленуму Верховного Суду від 31.03.95. № 4 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text>
3. Примак В.Д Особливості відшкодування моральної шкоди як заходу правової відповідальності / Примак В. //Часопис Київського університету права, 2013. – №3. – С175-179 Режим доступу: file:///C:/Users/Admin777/Documents/Chkup_2013_3_44.pdf
4. Паліюк В. П. Умови відшкодування моральної (немайнової) шкоди / В. П. Паліюк // Відшкодування моральної шкоди: коментар, законодавство, судова практика / За заг. ред. М. К. Галянтича. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – С. 54-65.

Ключові слова: моральна шкода, засіб захисту, правопорушення, спосіб відшкодування, моральні та фізичні страждання, компенсація моральної шкоди.

Ключевые слова: моральный ущерб, правонарушение, способ возмещения, моральные и физические страдания, возмещение морального вреда.

Key words: moral harm, offense, means of protection, moral and physical suffering, method of, compensation, compensation of moral harm.